

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กในครอบครัว เป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ความรุนแรงในสังคมไทยที่มีแนวโน้มที่ความรุนแรงมากขึ้น หน่วยงานหลายฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชนได้ให้ความสำคัญ และร่วมมือกันในการพิทักษ์คุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อ ทั้งในด้านการใช้มาตรการทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาและการชดใช้ความเสียหายในคดีทางแพ่ง รวมทั้ง ได้มีความพยายามพัฒนาระบบการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศ โดยเฉพาะในคดีที่ผู้ถูกระทำหรือเหยื่อของอาชญากรรมเป็นผู้หญิงและเด็กหญิง ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัว โดยผู้กระทำมักเป็นสามี พ่อ แม่ พ่อเลี้ยง แม่เลี้ยง และสมาชิกในครอบครัว และการกระทำ ความรุนแรงต่อคู่สมรส ซึ่งมีข้อมูลรายงานสถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี พบว่ามีสาเหตุจากปัญหาครอบครัว และส่วนใหญ่ผู้หญิงและเด็กมักเป็นผู้ถูกทำร้ายในครอบครัว (สำนักงานสถิติแห่งชาติและสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2551, น. 81)

ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women-CEDAW) และอนุสัญญาระดับดังกล่าวได้มีผลใช้บังคับต่อประเทศไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 มีผลให้รัฐต้องมีการดำเนินการด้วยมาตรการใด ๆ เพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ อย่างไรก็ตาม สิทธิต่อชีวิตและร่างกายซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานในความเป็นคน หรือที่เรียกว่าเป็นสิทธิมนุษยชนของทุกคนที่เกิดมาเป็นคน โดยเฉพาะสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง ก็ยังขาดการรับรองไว้อย่างครอบคลุมตามอนุสัญญาระดับดังกล่าว และต่อมาในการประชุมครั้งที่ 11 พ.ศ. 2535 คณะกรรมการของอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ได้จัดทำข้อเสนอแนะทั่วไป ข้อ 19 โดยมีมติให้ขยายความหมายของการกีดกันหรือเลือกปฏิบัติด้วยสาเหตุทางเพศ (gender discrimination) ให้ครอบคลุมไปถึงความรุนแรงที่กระทำต่อสตรี (gender-based violence) ด้วย (มาลี พฤษ์พงศาวิ, 2550)

นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะทั่วไป ข้อ 19 ได้มีข้อเสนอแนะที่เสนอแนวทางการดำเนินงานของรัฐภาคี ที่เน้นว่ารัฐจะต้องใช้มาตรการพิเศษเพื่อแก้ไขปัญหาความรุนแรง

ต่อสตรี คำนึงถึงทัศนคติที่มีผลเป็นการกดขี่หญิงให้มีสถานภาพด้อยกว่าชาย และการกำหนดบทบาทของหญิงที่เป็นต้นเหตุของความรุนแรงต่อสตรี และจะต้องสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในสังคม สนับสนุนการศึกษาวิจัย การส่งเสริมให้บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมให้ความสำคัญกับเรื่องความละเอียดอ่อนต่อเพศภาวะและเพศวิถี การเคารพสิทธิมนุษยชน และการจัดบริการสังคมต่าง ๆ รวมทั้งการดูแลสื่อให้เคารพต่อสิทธิสตรีที่ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว (General recommendation No.19)

การพิทักษ์คุ้มครองสิทธิสตรี จากการถูกกระทำด้วยความรุนแรงในทุกรูปแบบ ซึ่งรวมทั้งความรุนแรงในครอบครัว เป็นประเด็นที่ได้รับความสำคัญมากขึ้นในเวทีระดับโลก จากการประชุมด้านสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 1993 ณ กรุงเวียนนา เมื่อ ปี พ.ศ. 2536 ได้ประสบความสำเร็จ ในการผลักดันให้มีการรับรองสิทธิมนุษยชนสตรีไว้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งถือเป็นความสำเร็จ ในการเชื่อมโยงสิทธิสตรีเข้ากับสิทธิมนุษยชน และเป็นความก้าวหน้าที่สำคัญของสิทธิมนุษยชนสตรี มีการรับรองปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ (The Vienna Declaration and Program of Action) ซึ่งเป็นก้าวสำคัญที่ทำให้สิทธิมนุษยชนของสตรีและเด็กหญิง ได้รับรองว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและแบ่งแยกมิได้ของสิทธิมนุษยชนสากล อันเป็นที่มาของคำกล่าวที่ว่า “สิทธิสตรีคือสิทธิมนุษยชน” และได้เป็นตัวเร่งให้รัฐภาคีต้องดำเนินการอย่างจริงจัง เพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของสตรีและเด็กหญิง โดยเฉพาะการดูแลในเรื่องความรุนแรงซึ่งมีพื้นฐานมาจากเรื่องเพศ (Gender-based violence) โดยหนทางหนึ่งคือการใช้มาตรการทางกฎหมาย (Facio, 1994)

ความก้าวหน้าจากการประชุมข้างต้น องค์การสหประชาชาติได้นำเสนอให้สมาชิก ร่วมรับรองปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี (Declaration on the Elimination of Violence against Women-VAW) ซึ่งมีทั้งการกำหนดคำจำกัดความ และแนวทางการดำเนินงานของรัฐในการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงโดยเน้นว่าความรุนแรงต่อผู้หญิงในครอบครัวเป็นเรื่องที่รัฐควรติดตามนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิง โดยวิธีที่เหมาะสมทุกประการ และไม่ชักช้า โดยการดำเนินการตามกฎหมายของประเทศอย่างเข้มแข็งเพื่อป้องกัน สืบสวน และลงโทษการกระทำ ความรุนแรงต่อผู้หญิงไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยรัฐหรือโดยบุคคล โดยการพัฒนากฎหมาย การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้รับการเยียวยาที่เป็นธรรม และประเด็นความรุนแรงต่อสตรีเป็นเรื่องที่ได้รับความสำคัญมากขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2537 องค์การสหประชาชาติ ได้แต่งตั้งผู้ตรวจการพิเศษเรื่อง ความรุนแรงต่อผู้หญิง เพื่อจัดทำรายงาน สถานการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงทั่วโลก และต่อมาในปี พ.ศ. 2538 องค์การสหประชาชาติ

ได้บรรจุวาระเรื่องความรุนแรงต่อผู้หญิงในแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรีในการประชุมระดับโลกเรื่องสตรี ครั้งที่ 4 ณ กรุงปักกิ่ง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2542 ที่ประชุมองค์การสหประชาชาติ ก็ได้กำหนดให้วันที่ 25 พฤศจิกายน ของทุกปี เป็นวันรณรงค์สากลยุติความรุนแรงต่อผู้หญิง (มูลนิธิผู้หญิง, 2546)

อนุสัญญา CEDAW เป็นการขยายความหมายของสิทธิมนุษยชน โดยเน้นให้ตระหนักถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมและจารีตประเพณีที่มีผลต่อการจำกัดการใช้สิทธิของผู้หญิงในทุกรูปแบบ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และกฎหมาย จากการมองว่าสถานะของเพศหญิงที่ดำรงอยู่มีความไม่เท่าเทียมกับผู้ชายและอยู่ในสถานะที่ต่ำต้อยกว่า จึงต้องการให้หญิงได้รับการใช้สิทธิเพิ่มขึ้นในลักษณะที่เสมอภาคกับชาย และได้ให้นำหนักที่การปกป้องคุ้มครอง สิทธิของผู้หญิง โดยให้ความสำคัญต่อการปกป้องสถานะของผู้หญิงในบทบาทด้านการเจริญพันธุ์ ทั้งด้านการตั้งครรรภ์ การเลี้ยงดูบุตร และบทบาทในครอบครัว โดยเน้นถึงความแตกต่างของผู้หญิงที่ต้องได้รับความคุ้มครองไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติและจำเป็นต้องมีมาตรการพิเศษที่แตกต่างออกไป การคุ้มครองสิทธิของผู้หญิงจึงไม่ใช่การมุ่งเอาผู้ชายเป็นมาตรฐานว่าผู้หญิงต้องได้รับในลักษณะอย่างเดียวกัน แต่จะต้องมุ่งรับรองสิทธิที่มีการคำนึงถึงความแตกต่างบนพื้นฐานของลักษณะเฉพาะของเพศหญิงด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในการเจริญพันธุ์และบทบาทในครอบครัว โดยตามอนุสัญญาข้อ 2 ได้มีการเรียกร้องให้มีการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีด้วยการดำเนินมาตรการทางกฎหมาย และมาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสม ส่งผลให้รัฐไทยต้องมีหน้าที่ในการบัญญัติการรับรองสิทธิสตรีไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายลำดับรองอื่น ๆ ที่มุ่งไปสู่การขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี ทั้งในแง่ของการออกกฎหมาย การแก้ไข หรือการเพิกถอนกฎหมาย ข้อบังคับ ที่ส่งผลทางลบต่อผู้หญิง รวมทั้ง การพิจารณาถึงการคุ้มครองผู้หญิงในกระบวนการยุติธรรม และมาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสมด้วย (สมชาย ปรีชาศิลปกุล, 2550)

การดำเนินงานด้านสตรีของประเทศไทยตามอนุสัญญา CEDAW และ VAW ข้างต้น ได้มีการรับรองเป็นหลักประกันสิทธิสตรี ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2550 ตามมาตรา 30 ที่รับรองว่าหญิงชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน มาตรา 52 รับรองว่า เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐให้ปราศจากการใช้ความรุนแรง และการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม และมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟู มาตรา 80 รับรองว่า รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม สาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ด้านการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการเลี้ยงดูและให้การศึกษาประถมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวและชุมชน รวมทั้ง ต้องสงเคราะห์และ

จัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในภาวะยากลำบากให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้และมาตรา 81 รับรองว่ารัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้พ้นจากการล่วงละเมิด ทั้งโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและโดยบุคคลอื่น และต้องอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน มีการพัฒนามาตรการกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรภาคเอกชน ที่ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน โดยเฉพาะผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550) ซึ่งเป็นการขยายการรับรองจากเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2540 มาตรา 53 ที่รับรองว่าบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและโดยการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม และข้อความในมาตรามาตรา 30 ยังบัญญัติรับรองไว้ว่าบุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันและชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

ในปี พ.ศ. 2550 ประเทศไทยได้มีการพัฒนามาตรการด้านกฎหมาย ที่มุ่งพิทักษ์คุ้มครองสิทธิสตรีจากการกระทำความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะขึ้น คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ มุ่งคุ้มครองบุคคลในครอบครัว จากความรุนแรงในทุกรูปแบบ ขณะเดียวกันก็เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว โดยใช้วิธีบำบัด พื้นฟู เยียวยาผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว แทนการลงโทษทางอาญา เพื่อให้มีโอกาสกลับตัว และยับยั้งการกระทำผิด และพยายามรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ รวมทั้ง สามารถขอให้มีการดำเนินการให้มีมาตรการชั่วคราวในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไว้ด้วย และยังกำหนดให้มีการสนับสนุนการบังคับใช้กฎหมายโดยให้เป็นบทบาทของหลายฝ่าย ทั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐในสหสาขาวิชาชีพ ภาคประชาชน และสื่อมวลชน เพื่อร่วมกันในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวทุกขั้นตอน ดังนี้

1. ในการร้องทุกข์ กฎหมายฉบับนี้ได้สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยให้ประชาชนผู้พบเห็นมีหน้าที่แจ้งเหตุ โดยกฎหมายกำหนดให้ผู้ถูกกระทำ หรือผู้พบเห็น/ผู้ทราบเหตุว่ามีการกระทำรุนแรง มีหน้าที่ต้องแจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่ และผู้แจ้งจะได้รับความคุ้มครองและไม่ได้รับผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง (มาตรา 5)

2. ในการคุ้มครองผู้ถูกระงับ กงหมายกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ มีอำนาจเข้าไป ในสถานที่เกิดเหตุ เพื่อสอบถามข้อเท็จจริง และส่งผู้กระทำเข้ารับการรักษารักษาหรือรับคำปรึกษา แนะนำ และร้องทุกข์เพื่อดำเนินคดีตาม ป. วิชาญา (มาตรา 6 วรรค 2)

3. ในการดำเนินคดี เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ถูกระงับ กงหมายได้กำหนดว่าใน การสอบปากคำผู้ถูกระงับให้มีบุคคลดั่งนี้อยู่เพื่อให้คำปรึกษา ประกอบด้วย จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และบุคคลที่เด็กร้องขอ ยกเว้นในกรณีเร่งด่วน แต่พนักงาน สอบสวนต้องบันทึกไว้ในสำนวนสอบสวน (มาตรา 8)

4. ในการพิจารณาคดี กงหมายฉบับนี้ได้ให้ศาลมีอำนาจกำหนดวิธีการลงโทษ ผู้กระทำ โดยมีคำพิพากษาให้บำบัด ฟื้นฟู รักษา คุมความประพฤติ ชดใช้เงิน ช่วยเหลือ บรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ หรือทำทัณฑ์บน (มาตรา 12) และให้ศาลมีอำนาจกำหนด มาตรการบรรเทาทุกข์ผู้ถูกระงับก่อนศาลพิพากษา โดยให้เข้ารับการตรวจรักษา หรือห้าม ผู้กระทำ ความรุนแรงเข้าใกล้บุคคลในครอบครัว และกำหนดวิธีการ เลี้ยงดูบุตร (มาตรา 10)

5. ในการไกล่เกลี่ยหรือการยอมความกันของคู่กรณี กงหมายฉบับนี้ได้ให้ ความสำคัญกับบุคคลอันเป็นที่เคารพนับถือในครอบครัวและชุมชน เข้ามามีบทบาทในการ ไกล่เกลี่ย เพื่อความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว (มาตรา 15) บุคคลที่พนักงาน เจ้าหน้าที่หรือศาลอาจแต่งตั้ง ให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคู่ความให้กันได้ ได้แก่ บิดา มารดา ญาติของคู่ความ ผู้ปกครอง นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่พนักงาน เจ้าหน้าที่หรือศาลเห็นสมควร (มาตรา 16)

6. ในการนำเสนอข่าวความรุนแรงในครอบครัว เพื่อคุ้มครองทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องใน คดีความรุนแรงในครอบครัว กงหมายฉบับนี้ได้กำหนดบทบาทของสื่อมวลชนเป็นลักษณะข้อห้าม ในการนำเสนอข่าวเมื่อมีการแจ้งความหรือมีการร้องทุกข์ตามกฎหมายแล้ว โดยห้ามมิให้มีการ ลงพิมพ์ โฆษณา หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนด้วยวิธีใด ๆ ซึ่งภาพ เรืองราว หรือข้อมูลใด ๆ อัน น่าจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ทั้งผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว และผู้ถูกระงับ ความรุนแรง ในครอบครัวในคดีตาม พ.ร.บ. นี้ (มาตรา 9)

โดยสรุปในภาพรวม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระงับ ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายที่มีได้เพียงแต่กำหนดให้รัฐมีหน้าที่เข้าไปดูแลแก้ไขปัญหาคความรุนแรงใน ครอบครัวยุคปัจจุบันอย่างจริงจังมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังเป็นกฎหมายที่สนับสนุนให้มูลนิธิด้านเด็ก เยาวชน สตรี ครอบครัวยุคใหม่ ที่ให้ความช่วยเหลือผู้ถูกระงับ ความรุนแรงในครอบครัว สามารถมีเครื่องมือ ในการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกทำร้ายอย่างร้ายแรงในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และ

มีการคุ้มครองทั้งผู้ถูกระทำและผู้กระทำ โดยการแยกผู้ถูกระทำออกจากครอบครัว และส่งผู้กระทำเข้าสู่กระบวนการปรับพฤติกรรม พบจิตแพทย์ หรือส่งเข้ากระบวนการทางศาลอย่างรวดเร็ว ผู้กระทำผิดมีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือให้บำเพ็ญประโยชน์ หรือช่วยเหลืองานสาธารณะต่าง ๆ เป็นต้น (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2551)

เมื่อพิจารณากฎหมายฉบับข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าบทบาทของนักสหวิชาชีพในการสนับสนุนการบังคับใช้กฎหมาย มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการคุ้มครองผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว เริ่มตั้งแต่ พนักงานสอบสวนที่รับเรื่องร้องทุกข์ว่าจะดำเนินคดี โดยพิจารณาใช้กฎหมายดังกล่าวหรือไม่ รวมทั้ง ใช้วิธีการในการดำเนินคดีอย่างไร เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ถูกระทำ เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้ ยังคงมุ่งเน้นการยอมความกันของคู่กรณีเพื่อความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว (มาตรา 15) บุคคลที่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลอาจแต่งตั้งให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคู่ความ ได้แก่ บิดา มารดา ญาติของคู่ความ ผู้ปกครอง นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลเห็นสมควร (มาตรา 16) ดังนั้น การไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นเรื่องที่ผู้ปฏิบัติงานพึงมีความเข้าใจในประเด็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชายในปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และมีทักษะในการไกล่เกลี่ยที่ต่างไปจากเดิมที่เป็นเพียงการยอม ๆ กันไปเพื่อครอบครัวเท่านั้น มาเป็นการทำอะไรให้ผู้หญิงมีพลังและให้ชายไม่รู้สึกลด้อยค่าและยอมรับการฟื้นฟูเยียวยาเพื่ออยู่ร่วมกันได้ต่อไป

นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญอย่างยิ่งของกฎหมายฉบับนี้ คือ ดุลพินิจของผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยในชั้นพิจารณาคดี กฎหมายฉบับนี้ได้ให้ศาลมีอำนาจกำหนดวิธีการลงโทษผู้กระทำ โดยมีคำพิพากษาให้บำบัด ฟื้นฟู รักษา คุ้มครองประพฤติ ชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ หรือทำทัณฑ์บน (มาตรา 12) และให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการบรรเทาทุกข์ผู้ถูกระทำ ก่อนศาลพิพากษา โดยให้ผู้กระทำเข้ารับการรักษา บำบัดฟื้นฟู หรือห้ามเข้าใกล้บุคคลในครอบครัว และกำหนดวิธีการเลี้ยงดูบุตร (มาตรา 10) ตลอดจน บทบาทของสื่อมวลชนซึ่งเป็นลักษณะข้อห้ามในการนำเสนอข่าวเมื่อมีการแจ้งความหรือมีการร้องทุกข์ตามกฎหมายแล้ว โดยห้ามมิให้มีการลงพิมพ์ โฆษณา หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนด้วยวิธีใด ๆ ซึ่งภาพ เรื่องราว หรือข้อมูลใด ๆ อันน่าจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ทั้งผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว และผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวในคดีตาม พ.ร.บ. นี้ (มาตรา 9) จะเห็นได้ว่ามาตรการทางกฎหมายเหล่านี้ การบังคับใช้กฎหมายจะเป็นไปอย่างเต็มประสิทธิภาพได้มากน้อยเพียงใด ล้วนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมุมมองที่ละเอียดอ่อนต่อมิติหญิงชาย (gender sensitivity) หรือ

ความรู้ถึงความละเอียดอ่อนในความแตกต่างระหว่างหญิงชายทั้งในแง่ของความแตกต่างทางเพศและเพศภาวะอันเป็นรากฐานของความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงชาย ซึ่งนักสหวิชาชีพที่มีบทบาทตามกฎหมายนี้ควรตระหนักรู้และนำมาพิจารณาประกอบในการทำงานด้วย

แม้ว่าจะมีการแก้ไขกฎหมายหรือออกกฎหมายใหม่ ๆ มาเพื่อคุ้มครองผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว แต่การบังคับใช้กฎหมายยังเป็นเรื่องที่น่าห่วงใย ส่วนหนึ่งเป็นเพราะฐานคติของผู้บังคับใช้กฎหมายที่มีต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และความคิดเห็นโดยอิงตามตัวบทกฎหมาย เช่น สามีภรรยาที่สมรสกันตามกฎหมายถือว่าเป็นบุคคลคนเดียวกัน และในความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยามีหน้าที่ในทางเพศสัมพันธ์อยู่ด้วยจึงอาจไม่สามารถเอาผิดในกรณีข่มขืนภรรยาได้ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเห็นว่า การมีกฎหมายจะเกิดปัญหาการฟ้องร้อง และมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีระหว่างสามี-ภรรยา โดยมีผู้เห็นว่าในกรณีความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาเป็นการตัดสินใจด้วยความยินยอมในการใช้ชีวิตคู่ กฎหมายอาจทำให้ผู้หญิงมีอำนาจต่อรองมากขึ้น แต่ผู้ชายจะรู้สึกว่่าเก็บกด และเมื่อหาทางออกไม่ได้จะกระทำกับลูก หรือคนอื่น ๆ ในครอบครัวและอาจทำให้เกิดอาชญากรรมทางเพศตามมา (กมลทิพย์ คติการ, นาถฤดี เด่นดวง และพรรณนิภา บุรพาชีพ, 2547, น. 26,45)

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในข้อกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม กรณีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับเพศที่ในทางกฎหมายถือเป็นความผิดส่วนตัวที่ยอมความกันได้ และยังคงมีความยากลำบากในกรณีที่ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและเด็กและตกอยู่ในสภาวะพึ่งพิงในครอบครัว จึงขาดความเข้มแข็งที่จะกล้าเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพราะความอับอายหรืออาจถูกกดดันจากอิทธิพลของผู้กระทำที่มีอำนาจเหนือกว่า การเห็นแก่ชื่อเสียงของครอบครัวรวมทั้ง ยังต้องเผชิญกับความยากต่อการพิสูจน์พยานหลักฐานต่าง ๆ และการสืบพยาน (บุญชู กล้าแข็ง, 2547) จึงอาจทำให้ผู้ถูกระทำไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเต็มที่

โดยที่สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ถูกกำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ให้เป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนการดำเนินงานตามกฎหมายฉบับนี้ และมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ขึ้น เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงานตามกฎหมายฉบับนี้ ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาการรับรู้ของนักสหวิชาชีพในการพิทักษ์คุ้มครองสิทธิผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวภายใต้มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวมาแล้วข้างต้น เพื่อนำไปใช้

ประโยชน์ในการพัฒนาการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพในระยะต่อไป โดยมุ่งตอบคำถามวิจัยใน 2 ประเด็น คือ

1. มุมมองของนักสหวิชาชีพต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงและเด็กหญิง ในรูปแบบของความรุนแรงอันเนื่องมาจากเหตุแห่งความแตกต่างทางเพศ (gender-based violence) หรือความรุนแรงที่เกิดขึ้นเพียงเพราะเป็นเพศหญิง ได้แก่ การข่มขืนกระทำชำเรา การกระทำอนาจาร การล่วงละเมิดทางเพศ การบังคับค้าประเวณี และการค้ามนุษย์ ที่เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงและเด็กหญิงในครอบครัว และความเห็นต่อกฎหมายหรือนโยบายในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว

2. บทบาทของนักสหวิชาชีพในมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ควรจะมีการปรับปรุง หรือพัฒนาไปในทิศทางใด เพื่อให้นำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายและกระบวนการในการพิทักษ์คุ้มครองสิทธิผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะกรณีผู้ถูกกระทำเป็นผู้หญิงและเด็กหญิง ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้ของนักสหวิชาชีพต่อการพิทักษ์คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะกรณีความรุนแรงในลักษณะของความรุนแรงอันเนื่องมาจากเหตุแห่งความแตกต่างทางเพศ (gender-based violence) ที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงและเด็กหญิงในครอบครัว

2. เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามมาตรการทางกฎหมายเพื่อพิทักษ์คุ้มครองผู้หญิงและเด็กหญิงที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงในครอบครัว และเสนอแนะแนวทางในการพัฒนางานด้านการพิทักษ์คุ้มครองสิทธิผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยใช้มาตรการทางกฎหมาย และมาตรการทางสังคมอื่น ๆ

ขอบเขตในการวิจัย

นิยามในการศึกษา

การศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษากฎหมายและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมา กำหนดเป็นคำนิยามเฉพาะในการศึกษา ดังนี้

1. ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง การกระทำความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงและ เด็กหญิงในครอบครัว ในรูปแบบของความรุนแรงอันเนื่องมาจากเหตุแห่งความแตกต่างทางเพศ (gender-based violence) ได้แก่ การข่มขืนกระทำชำเรา การกระทำอนาจาร การล่วงละเมิดทางเพศ การบังคับค้าประเวณีและการค้ามนุษย์

2. ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง บุคคลในครอบครัว ได้แก่ คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภรรยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้ง บุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยหรืออยู่ในครัวเรือน เดียวกัน

3. นักสหวิชาชีพ หมายถึง เจ้าหน้าที่ในทุกวิชาชีพ ที่เป็นผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับ การพิทักษ์คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ประกอบด้วย

3.1 บุคลากรทางการแพทย์ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และ เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต ของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

3.2 บุคลากรด้านสวัสดิการและการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและสตรี ได้แก่ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และเจ้าหน้าที่เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย

3.3 บุคลากรด้านกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ ผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องในด้านกฎหมาย และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ ร่วมกับสหวิชาชีพ เช่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ครู เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ เป็นต้น

4. การรับรู้ของนักสหวิชาชีพ หมายถึง เจตคติ ความคิด ความตระหนักรู้ของ นักสหวิชาชีพ ต่อเรื่องความละเอียดอ่อนของความแตกต่างระหว่างหญิงชาย อันเนื่องมาจาก ความแตกต่างทางเพศ (sex) และเพศภาวะ (gender) ต่อการมองปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ที่เป็นความรุนแรงอันเนื่องมาจากเหตุแห่งความแตกต่างทางเพศ (gender-based violence) กับ

บทบาทของนักสหวิชาชีพในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

ขอบเขตในการศึกษา

การศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาโดยกำหนดขอบเขตไว้เฉพาะการดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของภาครัฐ ซึ่งในการศึกษานี้จะเน้นเฉพาะการปฏิบัติงานด้านการพิทักษ์คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ของนักสหวิชาชีพ ซึ่งเป็นบุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรด้านสวัสดิการและการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและสตรี บุคลากรด้านกระบวนการยุติธรรม ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับกฎหมายฉบับดังกล่าวเท่านั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบการรับรู้ของนักสหวิชาชีพต่อการพิทักษ์คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะกรณีความรุนแรงในลักษณะของความรุนแรงอันเนื่องมาจากเหตุแห่งความแตกต่างทางเพศ (gender-based violence) ที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงและเด็กหญิงในครอบครัว และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการทำงานของนักสหวิชาชีพ เพื่อสนับสนุนต่อการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
2. ทราบปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ต่อการบังคับใช้กฎหมาย จากการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และข้อเสนอแนะจากผู้ปฏิบัติงานโดยตรง เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการพัฒนางานด้านการพิทักษ์คุ้มครองสิทธิผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว